

Da, Brajša je cijelim svojim bićem živio za svoju nesretnu zemljicu Istru. I onda kad je bio u progonstvu, misao mu je bila »Tamo doli puli mora«!

Nekoliko dana prije smrti, kazuje Ivan Matetić Ronjgov, rekao je svojem prijatelju, pjesniku Antunu Dukiću: znaš, ispjevaj mi jednu snažnu pjesmu Istri, onako nešto — da zabruji kao »Veličit«! Želio je skladati i pjesmu A. Kalca: »Jauk« (To je humak uz cestu iz Opatije prema Puli. Po predaji tamo su dolazile istarske majke da se isplaću za svojim mrtvim i izgubljenim sinovima.).

*Nad »Jaukom« se oblačine viju,
vjetrovi u samoći tu suze piju,
što su ih majke lile, istarske majke naše,
istužile se, Jauk njini liticama se razljeđaše.*

*I danas na tvome humku očajan ko da se jauk
čuje,
sinove svoje mrtve, izgubljene tu majka Istra
oplakuje.*

Nažalost, barba Matić nije ove divne stihove dospio zaodjenuti glazbenim ruhom.

I nastavlja I. M. Ronjgov:

»Sablasno uzvišeni trenuci bili su za mene, kad sam znao doći k njemu, pa kad sam mu zasvirao na klaviru njegovu veličanstvenu »Predobri Bože«, a on — starac slijepac — zapjevao gromkim glasom. Redovito je to začinio sočnim suzama za svojom nikad zaboravljenom Istrom.«

1893. objavio je u vlastitoj nakladi *Popijevke za četiri muška grla*. Tu se prvi put pojavila istarska himna »Predobri Bože«. 1910. izdaje u nakladi Josipa Krmptića zbirku »Hrvatske narodne popijevke iz Istre«. Zbirku je ovako podijelio: »Istarske starije narodne svjetske popijevke«, »Istarske narodne popijevke novijeg datuma«, »Istarske starije crkvene popijevke«.

Taj jedini narodni istarski glazbenik iz doba narodnog preporoda Istre, prognan s rođene zemlje, slijep, zaboravljen i od onih koji bi mu bili morali materijalno pomoći, uz svoju voljenu jedinicu Jelicu i suprugu Mariju završio je posljednju životnu skladbu stihovima: »A svitu paklansku neviru žužiti...«.

Prošlo je pedeset godina otkada sniva mirno na Mirogoju, ali njegove skladbe žive i odzvanjaju u crkvama diljem »Lijepe naše«, na koncertima i istarskim pučkim svečanostima.

Ovih nekoliko redaka neka nas podsjeti na čovjeka-patnika koji je izgarao i izgorio služeći svojem narodu.

Završit ću lijepom rečenicom Slavka Zlatića koju je izgovorio prošle godine na Brajšinoj svečanosti u Pazinu:

»Pjesnik J. A. Kraljić i Brajša predvidjeli su budućnost koja i danas obasjava Pazin barba Matića.«

*»Mažurano moja, suzom oplakana!
»Ne veni, ne sahani, ogranut će sunce
i protjerat će sjene s opustjelih praga.
Obasjat će zorom doli i vrhunce
i ugrijat tebe, mažurano draga.«*

Miroslav VUK

Stota obljetnica »Zvonimira«

Društvo prijatelja kulturne baštine Splita u suradnji s Hrvatskim narodnim kazalištem i Skupštinom općine Split organiziralo je 15. XI 1984. u splitskom kazalištu svečanu akademiju, u povodu stote obljetnice osnutka splitskog pjevačkog društva »Zvonimir«, a u suradnji s Muzejom grada Splita, postavilo je u foyeru kazališta izložbu o djelovanju »Zvonimira«. Program akademije sastojao se od predavanja splitskog glazbenog kritičara i muzikologa prof. Mirjane Škunca o počecima zbornog pjevanja u Splitu i osnivanju »Zvonimira«, od nastupa pjevačkog zbora »Brodosplit« iz Splita, koje u nekom vidu (programom i nivoom izvedbi) nastavlja tradiciju »Zvonimira«, i nastupom kulturno-umjetničkog društva iz Splita »Filip Dević«. O samoj proslavi splitska javnost bila je obaviještena vrlo ukusnim plakatom i najavom preko »Slobodne Dalmacije« i radio Splita. Ulaznice za akademiju nisu se prodavale nego su bile podjeljene luksuzne pozivnice s programom akademije i kratkom poviješću »Zvonimira«.

Na početku akademije ugledne goste iz općinske uprave, bivše pjevače »Zvonimira«, članove Društva prijatelja kulturne baštine i druge zaslužne i ugledne građane pozdravio je predsjednik Društva prijatelja kulturne baštine. Zanimljivo je da među tolikim pozvanima nismo vidjeli splitskog nadbiskupa Franića, niti bilo koga od crkvenih odličnika; oni uopće nisu dobili pozivnice. (Dr. Blajić i o. Roščić dobili su s drugog naslova.) »Zvonimir« je ipak u svojem repertoaru imao pretežno skladbe duhovnog sadržaja, nastupao je uglavnom u crkvenim prostorijama i za crkvene blagdanе, a mnogi svećenici su na različite načine surađivali s društvom.

Možda bi bolje bilo da je prof. Mirjana Škunca svoje predavanje naslovlila *Zbornom pjevanje u Splitu u XIX. st. i osnivanje »Zvonimira«* nego o počecima zbornog pjevanja... jer je u Splitu i mnogo ranije postojalo zbornom pjevanje, barem po splitskim crkvama, osobito u katedrali; postojale su naime orgulje i stalna služba orguljaša i zborovođe (regens chori). Podaci o zbornom pjevanju u XIX. stoljeću, ili još točnije, u drugoj polovici XIX. st., osobito o prvim nastupima »Zvonimira« više se mogu naći u ondašnjim novinama, nego u kakvom sredenom arhivu. Svečana akademija bila je zgoda da se daje kratak presjek kroz cjelokupno djelovanje »Zvonimira«, to znači od osnutka 1884. do prestanka djelovanja 1941., više nego o počecima zbornog pjevanja općenito u Splitu. (Djelovanje »Zvonimira« bilo je hrvatsko-domoljubno ali nikako u današnjem smislu riječi, nacionalističko.)

Bogati program što ga je izveo veliki pjevački muški zbor »Brodosplit« kojega vodi prof. Josip Veršić, sastojao se od duhovnih i svjetovnih skladbi na talijanskom, latinskom i hrvatskom jeziku. Zbor koji se proslavio u domovini i po svijetu, te je

večeri zaista »bio u formi«. Izvedba Stipišićeva *Dalmatino, povišću pritrunjena* publika je, kao gotovo i sve ostale skladbe, s velikim oduševljenjem pozdravila. U programu su prevladavale skladbe autora ili rođenih u Splitu, ili vezanih za Split. Na završetku programa u kojem je pjevao zbor »Brodosplit«, prof. Veršić, dirigent zbora, pozvao je na pozornicu maestra Papandopula, jedinog živućeg dirigenta »Zvonimira« i bivše članove toga zbora. Izišlo je njih desetak; svi su danas sedamdesetgodišnjaci. Stari »Zvonimirovci« i zbor »Brodosplit« izveli su pod Papandopulovim ravnanjem popularnu dalmatinsku pjesmu *Dobra večer, uzorita*.

U trećem dijelu akademije nastupilo je kulturno-umjetničko društvo »Filip Dević«. Najprije su zajedno muška klapa, ženska klapa i vokalni ansambl pod ravnanjem svoga glazbenog voditelja Vinka Lesića otpjevali pjesmu *Splite moj*, zatim su pojedinačno pjevale klape. Plesni ansambl izveo je *Stare splitske plesove*, *Lindu* i svi zajedno (pjevači, svirači i plesači) završno kolo iz *Ere*. Izgleda da publici nikad nije dosta *Ere* i *Završnog kola*, a otpjevali su ga i odplesali zaista odlično. Kazalište je bilo ispunjeno do posljednjeg mjesta.

Treba napomenuti, da su u trosatnom programu svi sudionici: prof. Mirjana Škunca, pjevački zbor »Brodosplit« i kulturno-umjetničko društvo »Filip Dević«, nastupili posve besplatno i da je uprava Hrvatskog narodnog kazališta zgradu besplatno ustupilo.

Bila je to zaista dostojna proslava 100. obljetnice pjevačkog društva »Zvonimir« koje više ne postoji, društva koje je bilo nosilac i pokretač glazbenog života u Splitu kroz gotovo 60 godina. Kako je nosilo divno i drago ime, tako je imalo i plemenitu svrhu i uspješno djelovanje. I samom Društvu prijatelja kulturne baštine kao glavnom organizatoru bit će ova uspješna akademija, vjerujemo, poticajem da ne sustane u organiziranju sličnih akcija, brojnih, raznovrsnih i uvijek dobro pripremljenih, kao što je to i njihov povremeni časopis-zbornik *Kulturna baština*.

Petar Zdravko BLAJIĆ

IN MEMORIAM

S. Rafaela Franc

16. ožujka ove godine preselila se u vječnost sestra Rafaela Franc, sestra sv. Križa. Pokojnica je desetljećima vodila gotovo sav glazbeni život u Provincijalnoj kući u Đakovu. Sve svečanosti, sve blagdanske liturgije, stvaranje muzičkog kadra u Provinciji kojoj je pripadala — sve je to bilo nezamislivo bez sestre Rafaela, sve je to bilo njezina briga.

Vršila je orguljašku službu u Osijeku, na Sušaku u našoj crkvi, u samostanu u Đakovu, i od 1948. pa sve do 1969. vrši službu katedralne organizacije u Đakovu, gdje je osnovala i ženski zbor. U vođenju zbora bila je uporna i odlučna. Kad bi

ona nešto sa zborom uvježbala, to je »sjedalo« i nije se više tako lako zaboravljalo. U vježbama sa zborom nastojala je postići maksimalnu glazbenu ljepotu. U sviranju na orguljama i glasoviru imala je virtuoznu tehniku.

S. Rafaela Franc

Svojim dugogodišnjim glazbenim djelovanjem mnogo je doprinijela glazbenoj kulturi svoje provincije, a uvela je u svijet glazbe mnoge učenice koje je poučavala u sviranju glasovira.

Još prije nego je osnovan Institut za crkvenu glazbu, ona je odgajala i osposobljavala generacije svojih susestara za crkvene glazbenice po župama. Veselila se otvaranju Instituta i savjesno pripremala svoje učenice za upis i prijemni ispit. One su bile među prvim slušačima istog Instituta. Brinula se u svojoj Provinciji da se taj rad i dalje nastavlja sve dok se nije razboljela. I tada je još na bolesničkom krevetu znala pitati: »Imate li koga za sviranje? Hoće li biti koga za Institut?«

Borila se za čistoću crkvene glazbe od svjetovnih natruha i strogo pazila što se pjeva u crkvi. To su njezine učenice dobro upamtile. Još i danas u nekim kajdankama iznad pojedinih pjesama stoji napisano: »Ne!« Svima je jasno što to znači.

Svi oni s kojima je po dužnosti kontaktirala dugo će je pamtiti. Jedna njezina pjevačica kaže: »Bila mi je više nego majka. Što nisam mogla povjeriti rođenoj majci, to sam mogla povjeriti sestri Rafaeli. Ne znam kako bih prošla u raznim životnim situacijama da nje nije bilo.« U kontaktu s pjevačima bila je, kad je trebalo, i stroga, ali je znala s puno srca i nenametljivo ulaziti u njihove probleme i nastojala zajedno s njima tražiti rješenja.

Sestra Rafaela rođena je 1902. u slavonskom selu Sikirevcima. S 15 godina dolazi u samostan gdje je odmah uočen njezin izvanredni glazbeni talenat. Uči svirati. 1922. polaže svoje prve red. zavjete. Dobivši dozvolu od vlasti, »predaje na Građanskoj školi ss. sv. Križa glazbu i tako ostaje još neko vrijeme u Đakovu. 1932 — 1936. uči glazbu i stiče diplomu učiteljice glazbe u Zagrebu. Orgulje uči kod prof. Franje Dugana.

Pokoj joj vječni!

s. Svjetlana PALJUŠEVIĆ